

Розділ 6

ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЙНІЙ ЗЛОЧИННОСТІ В УКРАЇНІ

Провідне місце у загальносоціальному запобіганні корупції належить заходам, спрямованих на стабілізацію політичної обстановки, реформування економічних відносин, вирішення найбільш гострих соціальних проблем, забезпечення реалізації конституційних прав та свобод людини і громадянина.

ПРОТИДІЯ КОРУПЦІЇ

ЗАПОБІГАННЯ
І ПРОТИДІЯ КОРУПЦІЇ

Серед низки фундаментальних проблем, що досі залишаються не вирішеними, науковці виділяють наступні:

- 1) удосконалення антикорупційного законодавства та практики його застосування;
- 2) розгортання на всіх рівнях і напрямках роботи з виявлення та усунення чинників корупції, корупційних відносин та діянь;
- 3) забезпечення прозорості антикорупційної діяльності, у першу чергу, через виявлення реальної державної ініціативи стосовно залучення широких кіл громадськості, громадських інституцій та контролю за державним апаратом;
- 4) організаційно-управлінське упорядкування цієї діяльності.

До стратегічних завдань протидії корупції в Україні *О.М.*

Джужа відніс розробку наукової концепції щодо запобігання їй, структуру якої мають складати такі заходи загально соціального спрямування:

- а) визначення стратегії соціально-економічного розвитку та здійснення адміністративної реформи;
- б) формування ідеології державної служби;
- в) забезпечення відкритості влади;
- г) вдосконалення антикорупційного законодавства;
- г) реальний вплив політичної влади;
- д) зробити корупцію ризикованою та не вигідною.

Важливим у цьому контексті є заходи організаційного характеру, а саме:

- 1) дотримання правил підходу та розміщення кадрів, що ґрунтується на конкурсній основі;
- 2) введення обов'язкових спеціальних перевірок кандидатів на заняття відповідальних посад в органах державної влади та управління;
- 3) удосконалення системи спеціальних обмежень, встановлених для державних службовців, з метою запобігання конфлікту інтересів;
- 4) введення практики обов'язкової ротації керівництва;

5) чітка регламентація процедури прийняття у правлінських рішень;

6) обов'язків розгляд на засіданнях міністерств і відомств питань щодо виконання законодавства про державну службу та боротьбу з корупцією;

7) встановлення адміністративної відповідальності посадових осіб органів державної влади та місцевого самоврядування за ухилення від реагування на критичні виступи засобів масової інформації;

8) врегулювання на законодавчому рівні механізму політичного й управлінського лобізму.

Отже, загальносоціальне запобігання корупції – це система науково обґрунтованих та реалізованих на правовому і практичному рівнях відповідними суб'єктами запобігання заходів, спрямованих на усунення причин і умов, а також на стабілізацію у першу чергу, політичної обстановки в Україні, реформування економічних відносин, вирішення інших соціальних проблем населення, які негативно впливають на ефективність забезпечення та реалізації конституційних прав та свобод людини і громадянина.

Основними суб'єктами запобігання зазначеного виду злочинів є органи влади загальної компетенції (їх установи, організації, підприємства), на які відповідно до конституції України, поряд з іншими завданнями (забезпечення законності правопорядку, громадської безпеки та ін.), покладено й завдання по запобіганню злочинам (п. 17 ст. 92, п.п. 15, 30 ст. 106, п.п. 2, 7 ст. 116, ін. Конституції України).

У межах своєї компетенції суб'єктами загальносоціального запобігання корупції виступають й органи місцевого самоврядування, які приймають нормативні акти, пов'язані із запобіганням злочинам, у тому числі по означеній проблематиці.

Спеціально-кримінологічного запобігання корупції можна також віднести ті із них, що пов'язані із:

- запровадженням зовнішнього контролю за деклараціями про майно, доходи, витрати і зобов'язання фінансового характеру. Зокрема, чинним законодавством України запроваджено адміністративну та дисциплінарну відповідальність за подання у згаданих декларація недостовірних відомостей;
- здійсненням перевірок достовірності зазначених у деклараціях відомостей спеціальними суб'єктами, одним із яких є центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну податкову політику фінансового характеру;

- створенням основ державної антикорупційної політики в Україні, одним із вирішенням якої стала, зокрема, національна антикорупційна стратегія на 2011-2015 роки;
- оприлюдненням на офіційному веб-сайті Міністерства юстиції України відомостей з Єдиного державного реєстру осіб, які вчинили корупційні правопорушення;
  - приведенням національних антикорупційних нормативно-правових актів до змісту міжнародно-правових актів з означеної проблематики; Конвенції ООН проти транснаціональної організованої злочинності; Кримінальної конвенції Ради Європи про боротьбу з корупцією, а також з використанням у запобіжній діяльності позитивного зарубіжного досвіду.

Надзвичайно ефективними, як показує практика є й заходи, що здійснюються у межах припинення корупції. Зазначеним видом запобіжної діяльності у силу її суцього профілактичного спрямування займаються оперативні підрозділи суб'єктів запобігання корупції.

У цьому контексті виділяють:

- заходи спонукання (здійснюються з метою досягнення відмови потенційного корупціонера від продовження злочинної діяльності);

- заходи перестереження (обережності: застосовуються для того, щоб створити умови, які виключають можливість чи перешкоджають продовженню розпочатої корупційної діяльності);
- заходи активного втручання (негайна реакція відповідних суб'єктів запобігання корупції у разі, якщо зволікання тягне за собою безпосереднє

До об'єктів індивідуального запобігання злочинам В.В. Голіна відніс наступні:

- поведінка та спосіб життя осіб, з високою ймовірністю схильних до вчинення злочину;
- соціальні елементи їх особистості, які відображають антигромадську спрямованість;
- соціально значущі при формуванні і реалізації особистості деякі психофізичні особливості індивідів;
- несприятливі, криміногенні умови оточуючою особою середовища та життєвого укладу;
- інші довготривалі обставини, які сприяють створенню криміногенної ситуації і полегшують вчинення злочину.

Індивідуальне запобігання злочинам

реалізується, як правил, у двох формах:

- а) якщо йдеться про усунення причин і умов, які сприяли вчиненню конкретних злочинів, що були виявлені у процесі діяльності спеціальних суб'єктів, то це – вимоги про вжиття заходів організаційно-управлінського, економічно-технологічного та ідеологічного характеру, які реалізуються в особливому процесуальному порядку (глава 4 КПК України «Докази і доказування»);**
- б) якщо йдеться про особу конкретного злочинця, то застосовуються програми індивідуального коригування правопорушуючої поведінки.**

До напрямів індивідуального запобігання злочинам науковці відносять:

- 1) переконання;
- 2) надання допомоги;
- 3) примус.

Заходи переконання – це процес логічного обґрунтування особі думки про відмову від криміногенної поведінки, злочинних намірів, анти суспільних постановок (індивідуальні та колективні бесіди; обговорення поведінки особи; прислуховуються курсу лекцій на правові теми; ін.).

Заходи соціальної допомоги – працевлаштування, поліпшення побутових умов, зміна способу життя шляхом підвищення соціального статусу, освіти, отримання престижної спеціальності, лікування, встановлення корисних контактів, вибору життєвих перспектив тощо.

Примус спричиняє для особи несприятливі наслідки фізичного, матеріального та технічного характеру (профілактичний контроль за місцем проживання або навчання особи з боку правоохоронних органів чи громадськості; штраф; адміністративний нагляд; ін.).

Основні особливості індивідуального запобігання злочинам, що мають певне відношення до змісту особливостей запобіжної діяльності, спрямованої на протидію корупції на індивідуальному рівні:

- Раніше існуюча система недержавних суб'єктів індивідуального запобігання злочинам практично розпалися. Натомість у сучасних умовах України активно діють у цьому напрямі так звані «активісти», добровільні загони, які здійснюють громадську люстрацію. При цьому, переслідуючи у цілому соціально корисливі цілі, зазначені суб'єкти «запобігання» злочинам через відсутність нормативно-правових актів, які б визначали їх правовий статус та законність діяльності по суті грубо порушують права та законні інтереси громадян та в цілому правовий порядок в Україні. Виходить парадоксальна річ: благими намірами дорога в ад вимощена;

- Число громадських помічників правоохоронних органів у проведенні індивідуального запобігання злочинам (у тому числі громадських вихователів) різко скоротилася або їх не стало взагалі (шефи, наставники, зокрема в органах внутрішніх справ, члени оперативних добровільних загонів; т.ін.).

Сьогодні віктимологічна модель корупції виглядає наступним чином. Це заохочення громадянами та представниками юридичних осіб використання уповноваженими особами свого службового становища (статусу) і посадових повноважень для незаконного отримання матеріальних благ і переваг. При вчиненні корупційного злочину можна говорити про так звані двосторонні угоди, під час яких «покупець» отримує можливість використовувати державну структуру в своїх цілях, а чиновник «продає» свої службові повноваження, послуги громадянам або представникам приватного бізнесу.

Віктимологічна допомога жертвам корупції – це заходи, які здійснюються міжнародними, державними і недержавними структурами щодо надання правової та психологічної підтримки жертвам корупції.

**ЦЕНТР
ЗАПОБІГАННЯ ТА
ПРОТИДІЇ
КОРУПЦІЇ**

Жертвами корупційної злочинності стають громадяни, представники ділових кіл, які звертаються в урядові та парламентські кола, правоохоронні органи, а також структури і відомства, пов'язані з розглядом і вирішенням питань приватизації, фінансування, кредитування, здійснення банківських операцій, створення і реєстрації комерційних організацій, ліцензування та квотування зовнішньоекономічної діяльності, розподілу фондів, проведення земельної реформи.

Сутність віктимологічної безпеки жертв корупції полягає у захищеності потенційних жертв корупційної злочинності від первинного і (або) повторного корупційного впливу.

У зарубіжних країнах рівень забезпеченості державних службовців дозволяє успішно здійснювати свої обов'язки, будувати фінансові плани на майбутнє, хоча і не є високим. У такий віктимологічній ситуації чиновник застережений державним забезпеченням від потенційної можливості брати хабар, не поставивши під удар власну кар'єру. Відповідно і громадяни, які звертаються до такого чиновника, свідомо захищені від впливу віктимогенних чинників корупції.

***Віктимологічна реабілітація
жертв корупції*** – це система
взаємопов'язаних і взаємообумовлених
державних заходів, спрямованих на
відновлення порушених прав жертв
корупційної злочинності, а також на
компенсацію заподіяної шкоди і
відновлення їх ділової репутації.

Дякую за увагу!